

ПРИЛОЖЕНИЕ 3: ФИНАНСИРАНЕ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ

През периода 2016-2020 година общините на територията на област Търговище основно ще разчитат на държавно финансиране и финансиране по проекти за функционирането и разкриването на социални услуги. Основен източник на финансиране в прогнозния период на социалните услуги остава републиканския бюджет. От него ще се финансира главно текущата издръжка на социалните заведения. Издръжката за местни социални дейности се финансира от собствени източници. Една част от разходите за текуща издръжка, особено за местните социални услуги и някои алтернативни услуги, които се получават от нуждаещите се без направление на Отделите за закрила на детето или друга отговорна за това специализирана държавна институция след въвеждането на задължителния минимален пакет от социални услуги с всеобщ достъп, могат да се покрият от установени официално от общинската администрация такси. В настоящия момент системата на домашния социален патронаж подсказва конкретни модели за установяване на подобен род такси, които се отличават в отделните общини. Финансирането на инвестициите, свързани с основния ремонт, изграждането на нови обекти за социални услуги и тяхното оборудване и обзавеждане, отново ще бъде главно осигурено от републиканския бюджет, от оперативните програми, в т.ч. и от ОП „Развитие на селските райони“, от която общините могат да получат средства за осигуряване на своята инфраструктура в зависимост от особеностите на обявените мерки, както и от държавно гарантирани заеми. В този смисъл сериозно трябва да се обмисли реализацията на стратегията от позиция на общинското финансиране, като се има предвид достигнатото равнище на финансова децентрализация и липсата на средства. Наред с това трябва да се отчита и друг важен факт, че от собствени източници се финансират и дейностите по изграждане на социални жилища, по осигуряване на достъпно и достатъчно редовно транспортно съобщение между селищата на общината с общинския център, които косвено подпомагат осъществяването и на предвидените дейности в социалната сфера. Средствата за квалификация и преквалификация на социалните работници могат и трябва да се осигурят в необходимия размер от ОП „Развитие на човешките ресурси“ и ОП „Административен капацитет“, като се подготвят няколко проекта с подходящи обучители. Намирането на подходящи стимули и база за развитие на такива и други социални услуги от страна на общините значително ще облекчи и ускори развитието на социалния сектор при това на конкурентна основа. С разкриването на подобни заведения се създават предпоставки за подобряване на социалната инфраструктура в отделните общини, за трайно ангажиране на бизнеса с решаването на проблемите на общинските общности. Частните заведения, които се развиват паралелно с държавно делегираните дейности,

могат да бъдат важен ориентир в ефективното усвояване на и без това ограничените бюджетни средства, които могат да се насочат към такива сфери, които не са по никакъв начин привлекателни за частните предприемачи.

За извеждане на необходимите за плановия процес тенденции е направен анализ на финансово състояние на петте общини на територията на област Търговище. Главен акцент в извършване на анализа е открояването на определени нагласи, фиксирането на конкретни приоритети, разкриването на конкретни резерви в развитието преди всичко на социалните услуги в общините.

От предоставената от общините информация за разходите по основни отчетни параграфи съгласно Единната бюджетна класификация, (като в някои случаи близки по съдържание данни са обединени в едно общо перо както е при заплатите, трансферите и субсидиите) се вижда, че за 2014-2015 г. в общините едни от основните пера с най голям разходен дял са: дялът на капиталовите разходи, разходите за издръжка и за възнаграждения. Това, разбира се, е обяснимо от наличието на служители специалисти във всяко едно направление от общинската администрация, както и от потребността да се поддържа по-развита градска улична мрежа, социална, транспортна, съобщителна и друга инфраструктура.

В общините се залага на обновяване и възстановяване на съществуващата материална база, което позволява да се направят тези райони по-достъпни, по-привлекателни за живеене за застаряващото и намаляващо население.

За отразяване на конкретните направления на извършваните разходи е важно да се анализира структурата на разходите по функции съгласно тяхното обособяване в Единната бюджетна класификация. Открояването на особеностите и спецификата на разходите по функции може да се постигне чрез определяне на относителните дялове на всяка функция в общите разходи на дадена общината. В този случай се показва по-контрастно приоритетното място на социалните услуги в бюджета на общината.

Като цяло в общините най-значими са разходите за образование, благоустройство и комунално стопанство, функция „Общи държавни служби“ и разходите за социални услуги.

По отношение на разходите по източниците на финансиране (всички получени приходи, трансфери, републикански бюджет и др.), най- голям е дялът в местните дейности на функция жилищно строителство, благоустройство, комунално стопанство и опазване на околната среда. В държавни дейности си остава като най-голям дялът на функция Образование.

За финансиране на дейностите за реализация на Стратегията за развитие на социалните услуги за периода 2016 г. – 2020 г. по години са нужни средства, като при тяхното определяне са отчетени включените в РМС 859 от 03.11.2015 г. дейности, разглеждани като държавно делегирани и местни, по функция 5 „Социално осигуряване,

подпомагане и грижи". Наред с това са отчетени и такива социални услуги като „приемна грижа“, за която все още няма утвърден финансов стандарт, както и предоставяните услуги по програма „Асистенти за хора с увреждания“, която действа вече редица години, но се утвърждава по отделни години с годишна заповед, като се отчитат и възможностите за финансиране по ОП „Развитие на човешките ресурси“. При разчета на необходимите средства се отчита фактът, че страната се намира в сериозна финансова, в т.ч. и бюджетна криза, поради което за развитието на социалните услуги, където за финансиране на държавно делегираните дейности водеща е ролята на държавния бюджет, е заложена достатъчно песимистична прогноза. При определяне на източниците на финансиране се дава приоритет на делегирането от държавата средства за общините, които са призвани да предоставят социалните услуги съобразно местните потребности. При осъществяване на по-сериозни стъпки в сферата на финансовата децентрализация може да се очаква постигането на по-голяма финансова самостоятелност на общините. Но даже и да се реализира подобна отлагана реформа, не може да се очаква значителна промяна в нагласата на общините по отношение на необходимото финансиране за социалните услуги в своите общности, поне в рамките на периода на действие на настоящата стратегия. Ето защо се очаква плавно покачване на местните разходи за социални дейности в абсолютна стойност при запазване на водещата роля на държавно делегираните средства в структурно отношение.

Средства, необходими за финансиране на социалния сектор в община Търговище за периода 2016 г. – 2020 г. (в лв.)

Година	2016	2017	2018	2019	2020
За издръжка	3 093 088	3 432 128	3 965 503	4 133 003	4 339 653
За капиталови разходи	0	0	0	0	0
Общо средства	3 093 088	3 432 128	3 965 503	4 133 003	4 339 653

Предвидени са средства за дейността „Домашен социален патронаж“, която е в частта за финансиране с местни дейности и няма изработени стандарти за издръжка.

Изборът на услугите е направен въз основа на направения анализ на ситуацията и оценка на потребностите в община Търговище.

При анализа на рисковите групи беше констатирана липсата на достатъчно точни данни за броя на лицата, които попадат в съответните групи, особено в случаите на потенциален риск. Една от причините за това е, че системите на социалното подпомагане и социалните услуги не са ориентирани към превенция на риска от социално изключване.

Затова в ползрението на съответните служби са само лицата, чиито проблеми са ескалирали до степен на инцидент или криза. От друга страна, голяма част от рисковете и групите са новопоявили се и системите за закрила все още не ги разпознават, което води и до невъзможност на системите за статистика да ги обхванат.

Данните за броя на лицата от съответните групи (с изключение на настанените в специализирани институции) са приблизителни, тъй като рискът от социално изключване е резултат от съчетаване на фактори от различно естество, а не резултат от една единствена характеристика.

Чрез проучването на потребностите се формираха рисковите групи, за които или не се предоставят социални услуги или те са недостатъчни.

**Разпределение на средствата за финансиране на социалните услуги -
държавно делегирани дейности по години (в лв.)**

Година	2016	2017	2018	2019	2020
За издръжка	2 434 165	2 661 205	3 194 580	3 362 080	3 530 184
За капиталови разходи	0	0	0	0	0
Общо средства	2 434 165	2 661 205	3 194 580	3 362 080	3 530 184

**Разпределение на средствата за финансиране на социалните услуги – местни
дейности по години и общини (в лв.)**

Година	2016	2017	2018	2019	2020
За издръжка	770 923	770 923	770 923	770 923	809 469
За капиталови разходи	0	0	0	0	0
Общо средства	770 923	770 923	770 923	770 923	809 469

Очертават се следните изводи за община Търговище:

Центърът за обществена подкрепа работи над определения си капацитет и не успява да обхване всички деца и семейства, нуждаещи се от консултиране и подкрепа.

В по-малките населени места са развити предимно услуги в общността за възрастни – традиционно действащия Домашен социален патронаж и услугата "Личен асистент". Необходимо е да се увеличи броя на личните асистенти, както и да се разшири обхвата на Домашния социален патронаж.

Липса на достъп до социални услуги на хората в малките населени места.

Липсва устойчивост на социалните услуги, които не се финансират от републиканския и общинския бюджети.

Има работещ Център за социална рехабилитация и интеграция на деца, жертви на насилие, за който липсва държавно финансиране.

Липсват услуги по превенция на ХИВ/СПИН и зависимости и е необходимо изграждането на Център по превенция и консултиране на ХИВ/СПИН и зависими

Не са налице в община Търговище услуги за уязвимите и етнически групи.

При проучването на потребностите се установи, че липсва структурирана информация за рисковите групи. Следва да се изгради информационна база данни за всички рискови групи, която да се съхранява и актуализира ежемесечно в информационна банка.

Деинституционализацията и социалната изолация на хората с увреждания, живеещи в семейна среда поражда необходимостта от изграждане на Центрове за настаняване от семеен тип, малки домове за стари хора и възрастни с увреждания със среда, близка до семейната, както и на Дневни центрове, Центрове за социална рехабилитация и интеграция, социални предприятия за хора с различни видове увреждания.

Липса на устойчиви и широко обхватни услуги за трайна заетост на хората с увреждания, което ги лишава от възможност за достоен живот.

Липса на стандарти за качеството на социалните услуги, ориентирани към реалните ползи за потребителя, измерващи влиянието на услугите върху качеството у на живот.

Липсва официална информация за лицата на улицата, но по данни на община Търговище лицата с остра жилищна нужда са 1357, поради което е необходимо изграждането на Център за временно настаняване и социални жилища.

Има остър недостиг на кадри – социални работници, психолози, трудотерапевти, рехабилитатори, сурдопедагози, клинични специалисти и др., тъй като в социалния сектор поради ниските възнаграждения не е привлекателен.

Липса на спектър от услуги, удовлетворяващ различните потребности на целевите групи, предимно услуги по превенция на риска от социално изключване, както и услуги за задоволяване на базисни потребности.

Няма развити услуги и липсва устойчивост на изградените такива по превенция и семейно планиране на семейства с деца в риск и родители с нисък родителски капацитет.

Наличните социални услуги в община **Антоново** са разглеждани като услуги за деца, за възрастни лица с увреждания и стари хора, от гледна точка на предотвратяване на рисковете. В общината няма специализирани институции за предоставяне на социални услуги. Услугите за деца и семейства са слабо развити. Няма гарантиран набор от услуги по превенция, които могат да окажат подкрепа на родители и деца, като по този начин да подпомогнат отглеждането и възпитанието на децата. Услугите за деца и лица с увреждания се свеждат до програмите за личен и социален асистент, които не могат да обхванат всички нуждаещи се. Липсват услуги в общността за подкрепа на семейства в риск. В последните години в общината се развиват услуги в общността за възрастни – традиционно развитата Обществена трапезария и услугите: Домашен помощник и Личен асистент. Всички услуги в домашна среда са с определен срок и са финансирани по проекти в общината.

Ето защо в община Антоново са **необходими средства за изграждането на:**

Център за обществена подкрепа (ЦОП), с цел извършване на социално-психологическа работа с деца в риск и техните семейства, приемни семейства и работа с малцинствени групи, **разкриване на Център за настаняване от семеен тип за възрастни, Защитено жилище за възрастни с увреждания, Дневен център за стари хора и Дом за стари хора.** Разкриване на Домашен социален патронаж; доразвиване на услугите „Личен асистент“, „Социален асистент“, „Обществена трапезария“.

Рекапитулация за разходи за дейност на община Антоново 2016-2020 г.

Услуга	Капацитет	Стандарт за 2016 г.	2016г.	2017г.	2018г.	2019г.	2020г.
Център за обществена подкрепа	50	2865	143250	143250	157575	157575	173330
Център за настаняване от семеен тип (ЦНСТ)	8	8806	70748	70748	77493	77493	85242
Защитено жилище за възрастни хора с увреждане	8	7224	57792	57792	63571	63571	69928

Домашен социален патронаж	50	Няма	85000	85000	93500	93500	102850
Дневен център за стари хора	15	1604	24060	24060	26466	26466	29115
Обществена трапезария	50	Няма	39000	39000	42900	42900	47190
Център за развитие на уязвими общности	30	Няма	78000	78000	85800	85800	94380
Социален асистент	31	Няма	210180	210180	231198	231198	254320
Личен асистент	30	Няма	203400	203400	223740	223740	246114
Социален помощник	5	Няма	13900	13900	15290	15290	16819
Здравен медиатор	3	6980	20940	20940	23034	23034	25340
Социален медиатор	3	6980	20940	20940	23034	23034	25340
Трудов медиатор	3	6980	20940	20940	23034	23034	25340
ОБЩО:			988150	988150	1086635	1086635	1195308

Рекапитулация инвестиционни разходи (справка за 2016 г.):

Център за обществена подкрепа – 50 000 лв.;

Център за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) – 50 000 лв.;

Защитено жилище за възрастни хора с увреждане - 50 000 лв.;

Домашен социален патронаж - 50 000 лв.;

Дневен център за стари хора - 50 000 лв.;

Център за развитие на уязвими общности - 50 000 лв.;

Общо: **300 000 лв.**

Към настоящия етап се очертават потребности от допълнителни средства за стартиране на някои услуги в **община Омуртаг**. Трябва да се намерят допълнителни източници за финансиране на новите услуги, за да не се изпада в критично положение при евентуалното им отсрочване. За периода 2016-2020 г. с приоритетно значение се планират социални услуги в общността за социално включване и превенция на социалното изключване и изолация на рисковите групи, като:

- ЦОП (Център за обществена подкрепа) – предназначен за деца и семейства в риск, деца в риск от отпадане или отпаднали от училище;

- ЦСРИ (Център за социална рехабилитация и интеграция) – целеви групи на услугата ще са деца с увреждания в семейна среда, нуждаещи се от почасови грижи; родители на

деца с увреждания; лица с увреждания в семейна среда. Като основни дейности тук се предвиждат медицинска и социална рехабилитация, консултации – социални, правни, здравни, психологически, трудотерапия и др. услуги от рехабилитатор и психолог, социален работник;

- *Домашен социален патронаж, обществена трапезария, личен асистент.*
- *Център за развитие на уязвими общности* – ще посредничи за достъп до образователни, здравни, социални услуги и ресурси и за развитие на личностния капацитет на лицата в риск, от етнически общности в неравностойно положение, безработни лица с ниско образование и доходи, лица, напускащи местата за лишаване от свобода и осъдени на пробация;
- *Социален асистент* за деца и лица с увреждания, стари хора със затруднено самообслужване, хора в отдалечени райони с цел осигуряване на грижи в семейна среда;
- *Домашен помощник* – основна дейност ще е осигуряване на грижи в семейна среда;
- *Здравни медиатори*, които ще се ангажират с уязвими групи от компактни етнически общности и групи в риск за достъп до здравни услуги;
- *Социални медиатори* - посредничество за достъп до образователни, здравни и социални услуги и ресурси и за развитие на личностния капацитет на лицата в риск от етнически общности в неравностойно положение, безработни лица с ниско образование и доходи, лица, напускащи местата за лишаване от свобода и осъдени на пробация.

Второто приоритетно направление на социалните услуги, планирани в община Омуртаг, е деинституционализация и подобряване на резидентната грижа, като за целта се предвижда откриване на – Център за настаняване от семеен тип (ЦНСТ), където ще се осъществява резидентна грижа с предоставяне на подслон и ежедневни грижи в среда, близка до семейната. Целеви групи на услугата ще са деца и възрастни, за които са изчерпани възможностите на осигуряване на семейна среда и се предполага, че настаняването ще бъде дългосрочно, с възможности за настаняване на деца с увреждания.

В **община Опака** институционализираните услуги за възрастни се управляват от кмета на общината. В сравнение с други общини и области в страната, в община Опака има само една институция, което е предпоставка за улеснен процес на деинституционализация.

Социални услуги в специализирани институции се предоставят след изчерпване на възможностите за извършване на услуги в общността. Хората, които искат да ползват услугите, предоставяни в социалните институции трябва да отговарят на определени критерии и условия, които се различават в зависимост от вида на институцията (доходи, наличие на имущество, има ли близки, които да се грижат за него, степента и вида на увреждане и пр.).

На територията на община Опака има една специализирана институция - Дом за стари хора - с. Гърчиново. Специализираната институция е държавно делегирана дейност и

се управлява от кмета на община Опака. В момента се подготвя проектопредложение за преустройство на сградата на детската градина в Дом за стари хора, с цел подобряване условията на живот, осигуряване на самостоятелни санитарни възли и възможности за обособяване на спални помещения – самостоятелни и/или за максимум 2 души с кухненски бокс и помещения за отдих и почивка.

Държавно делегираното финансиране на услугите и размерът на финансовия стандарт се определят с решение на Министерски съвет за всяка бюджетна година. Услуга, финансирана от общинския бюджет е Домашен социален патронаж. Доставчик на услугите са кметовете със средства осигурени от общинските бюджети. Услугата е широко разпространена с най-голям брой ползватели и достига до най-нуждаещите се клиенти. Нейното развитие е ограничено в известна степен от ограничените финансови възможности на общините да разширяват дейностите, включени в услугата и да подобряват тяхното качество.

Решението за разкриване на социални услуги се взема от Общинския съвет по предложение на кмета или общинските съветници. Инициативата за разкриването на услугата идва както от общинските власти, така и от неправителствени организации.

Управлението на социалните услуги в общността се извършва от общинската администрация или други доставчици – неправителствени организации или частни лица след провеждане на конкурс. В случаите на ръководство от страна на общината се наблюдава претовареност на общинските служители, които имат възможност да поемат най-вече административно-финансовото управление на услугата.

Регистрираните доставчици на социални услуги в община Опака не са достатъчно и не могат да работят с повечето от рисковите групи. На практика обаче голямата част от услугите продължава да се управлява от общината. Възложени за управление услуги след конкурс за външни доставчици - няма.

Социални услуги в общността за деца не са развити в община Опака. За сега такива услуги се предоставят от МКБПП и отдел „Закрила на детето“ в ДСП гр. Попово. В общината не е развита приемната грижа. Настаняването при близки и роднини се използва в по-голяма степен като алтернатива на институционалната грижа. Липсват услуги за подкрепа на деца и младежи с отклоняващо се поведение. Тази рисковата група е включена единствено в работата на МКБНПП, която включва предимно предприемане на възпитателни мерки и насочване към наказания и няма възможности да предостави необходимата подкрепа за тази група деца. Децата с увреждания от общината ползват услугите на ЦСРИ гр.Попово.

Услугите, свързани с оказване подкрепа на родители и деца липсват. Повечето от съществуващите услуги възрастни лица в община Опака имат нужда от разширяване на достъпа до тях, което ще обезпечи не само пълния капацитет на услугата, но ще подобри

значително качеството на предлаганите дейности в тях. Недостатъчен квалифициран персонал в системата на социалните услуги. В община Опака липсват услуги за: приемна грижа; подкрепа на деца и младежи с отклоняващо се поведение; на деца в риск за отпадане от училище.

Ето защо за следващия програмен период се планират услуги като: *ЦНСТ, Защитено жилище за младежи и възрастни с увреждания, ЦСРИ, Домашен социален патронаж, Дневен център за стари хора, Обществена трапезария, Личен и Социален асистент, Здравен и Трудов медиатор, Малък дом за стари хора – трансформиране на Дома за стари хора в с. Гърчиново в Малък дом.*

Социалните услуги, които бяха предвидени в Социалната стратегия за периода 2011-2015 г., но не бяха разкрити в **община Попово** са: *ДЦСХ, ДЦВХ, ДЦВХУ, ДСХ, Център за развитие на уязвимите общности с филиал Опака, ЗЖВПР и ЗЖВХУИ – 2 броя, и Приют.* Основната причина за това са липса на подходящи проекти и липса на финансови средства. Потребностите на община Попово от разкриването им остава. Териториалното разпределение на социалните услуги в община Попово е в полза на града. Единствено "ДСП" и съсредоточените в с. Медовина СУ са извън рамките на града.

Очертават се следните изводи за община Попово:

Съотношението между разкритите социални услуги в общността и тези в специализираните институции е изцяло в полза на общността. Процесът на деинституционализация на СИ тече с пълна сила. През периода 2011- 2015 г. беше закрыта СИ за деца, лишени от родителска грижа и не беше открита нито една СИ в община Попово.

Съотношението между услугите в семейна среда и услугите в резидентна грижа все още са в полза на резидентния тип. Необходимо е да се наблегне върху разкриването на повече услуги, които да се реализират без откъсване от семейната среда.

Функциониращите социални услуги се характеризират със своята достъпност, за всички нуждаещи се граждани както за общината, така и за страната. Единственото ограничение е в капацитета на услугите. В Община Попово няма други доставчици на СУ, освен общината, с изключение на предоставяните услуги в хоспис. Това налага включване през следващите години на неправителствения сектор в планиране и доставяне на СУ на местно ниво.

Наличието на Център за обществена подкрепа подпомага превенцията сред семействата и децата в риск: работа с непълнолетни майки, родители с нисък родителски капацитет, родители и деца с проблемно поведение, пълнолетни, напускащи резидентния тип услуги.

Предоставянето на социалната услуга „Приемна грижа“ в община Попово е предпоставка всяко изоставено дете да намери подходящата среда, близка до семейната.

Отдалечеността на децата от град Попово е пречка за социалната работа както с тях, така и със семействата им.

През последните години в община Попово се разкриха главно услуги в общността и резидентен тип услуги, което е в отговор на социалната политика, налагаща се в страната.

Спазвайки основните цели в стратегията беше закрит ДДЛРГ и като компенсирани услуги бяха разкрити две ЦНСТД/МБУ и ЦОП.

С оглед на деинституционализацията беше разкрит ЦНСТД/МУ в отговор на закриването на домовете за деца и младежи с увреждания.

Разкрит беше ЦНСТВХУИ, в който намериха подслон и грижи лица с умствена изостаналост, живеещи в социума от област Търговище.

Все още не са достатъчни социалните услуги в общността, особено за рисковите групи възрастни хора и възрастни хора с увреждания.

Липсва социална услуга и за хора без жилища или с негодни за живеене жилища.

Средства, необходими за финансиране на социалния сектор в община Попово за периода 2016 г. – 2020 г. (в лв.)

Година	2016	2017	2018	2019	2020
За издръжка	2 057 501	2 244 761	3 345 445	3 348 171	3 456 101
За капиталови разходи	35 000	85 000	100 000	150 000	200 000
Общо средства	2 092 501	2 329 761	3 445 445	3 498 171	3 656 101

Финансовите средства в таблицата са прогнозни, а за 2018 г. те са увеличени, тъй като се предвижда разкриването на нови социални услуги.

При определянето на средствата за финансиране са отчетени включените дейности, разглеждани като държавно делегирани и местни по функция 5 /социално осигуряване, подпомагане и грижа/. Не са отчетени такива социални услуги като „Приемна грижа“, за която все още няма утвърден финансов стандарт, както и предоставяните услуги по програма “Асистенти за хора с увреждания”, която действа редица години, но се утвърждава по отделни години с годишна Заповед, като се отчитат и възможностите за финансиране по ОП “РЧР”. При разчета на необходимите средства се отчита факта, че страната се намира в сериозна финансова в това число и бюджетна криза, поради което за развитието на социалните услуги, където за финансиране за делегираните държавни дейности водеща е ролята на държавния бюджет и е заложена песимистична прогноза. Ето защо се очаква плавно покачване на местните разходи за социални дейности.

Нарастването на средствата за дадена услуга се изчислява въз основа норматива за базата 2016 г., който се умножава със съответния за дадената година коефициент. Промените, които се очаква да настъпят във финансирането на текущата издръжка без съмнение ще засегнат механизмите за отпускане и усвояване на средства за капиталови разходи. Още повече, че се очертават някои пропуски в управленията на действащите оперативни програми, отнасящи се до социалния сектор. Необходимо е по-активно и целенасочено да се обвържат целите и задачите, посочени в новата стратегия с потребностите на населението от социални услуги. В резултат на това голяма част от недостигащите средства за инвестиции, които общината сега не може да осигури ще могат по-широко да се финансират по мерките на новите Оперативни Програми. С оглед на това в общината ще бъдат подготвени проекти, които да започнат своята реализация в инвестиционната си част в рамките на инвестиционния период.

За развитието на нови и за повишаване качеството на съществуващите социални услуги е наложително да се направят съществени инвестиции насочени към разширяване и подобряване, както и към създаване на нови елементи на социалната инфраструктура.

Въз основа на направения анализ могат да се направят някои по-обща **изводи**:

На първо място трябва да се посочи силната зависимост на общините от републиканския бюджет, от който получават различни субсидии – за делегираните от държавата дейности и изравнителни субсидии, чрез които се осигурява финансиране и на местните дейности. В този смисъл е целесъобразно да продължи процесът на финансова децентрализация, за да може общините да постигнат по-голяма самостоятелност в плановия и изпълнителски процес. Това ще позволи по-гъвкаво да се управляват наличните финансови средства, тъй като ще има по-големи възможности за маневриране при решаването на съществуващите задачи на местно равнище.

На второ място може да се постави самият процес на планиране, който сега повече е фокусиран към националните приоритети и програми, откъдето и по линията на които се получават преобладаващите средства за общински нужди.

Общинският процес на планиране в голяма степен е предопределен от вижданията на централните управленски органи. В него „местните средства“ играят помощна роля, която понякога е крайно незначителна поради незначителната величина на местните собствени средства. Затова и бюджетирането, когато се отчита определящата роля на получаваните от републиканския бюджет средства, има водеща роля спрямо фактическия процес на планиране съгласно разпоредбите на Закона за регионалното планиране.

На трето място е необходимо да се търси по-нататъшно реструктуриране на общинските разходи, като се има предвид застаряващото население и обезлюдяването на цели райони, особено в малките общини, както и икономическата миграция на част от населението. Тук въпросът не трябва да се свежда до даване на по-голям приоритет на

разходите за социални услуги, а да доведе до по-голяма балансираност на всички разходи, с които трябва да се осигури подходяща икономически ефективна и социално приемлива среда за живеене, като не се допуска пълно обезлюдяване на иначе умиращи вече населени места, които в бъдеще ще трябва наново да се усвояват.

На четвърто, но не на последно място, стои въпросът за капиталовите разходи. Те засега заемат около 30-40% от всички бюджетни разходи в общините. Очевидно е, че за дългосрочно решаване на общинските проблеми, в т.ч. на социалните в тесния смисъл на думата с такъв дял на капиталовложенията трудно може да се говори. Защото общият анализ на ситуацията показва, че в много случаи трябва да се създаде нова среда, а не толкова да се поддържа съществуващата. Но този резултат може да се постигне само при наличието на сериозни инвестиции, което предполага сериозен анализ и разработка на инвестиционни проекти, чието финансиране трябва да се осигури не само със средства от общинските бюджети, но и от други общодостъпни източници.

Препоръки:

В близко бъдеще съществуващите досега утвърдени нормативно социални услуги (заведения) трябва да се променят както по състав, така и по критерии за определяне на конкретния размер на отпусканото финансиране за тяхната издръжка. Първата важна стъпка в това направление би трябвало да стане с приемането на обсъждания понастоящем минимален пакет от социални услуги с всеобщ достъп, с което би трябвало да се промени конфигурацията на социалните услуги, предоставяни от общините. Промяната се изразява в разширяването на номенклатурата от нови услуги, които общините ще трябва да осигуряват на своите общности при осигуряване на съответното финансиране. Освен това трябва да се има предвид, че използването на капацитета (на заведенията) като база за определяне на размера на годишното финансиране чрез единен финансов стандарт и сега не е удачно за една част социалните услуги (особено за услугите в общността). В този смисъл трябва да се започне сериозна работа в посока на намирането на адекватни критерии за определяне на единните финансови стандарти, както и на финансирането на социалните услуги (заведения) в променящата се социална среда, когато потребностите на населението от социални услуги ще започне да се насища и намалява по отношение на едни и утвърждаването на други. Това ще окаже определена модификация на начина на финансиране и определяне на конкретния размер на финансовите средства за конкретните услуги през прогнозния период. Поради високата степен на неопределеност на очакваните последици, и преди всичко утвърждаването на нов модел на финансиране чрез използването на различни критерии при изграждане на финансовите стандарти за някои социални услуги, на този етап трудно може да се предвиди за кои услуги и кога какви променени ще настъпят. В резултат на това за последните две-три години от прогнозния период по общини са предвидени допълнително средства за издръжка и капиталови разходи, които не могат да се обвържат пряко със сега действащата номенклатура на

социални услуги. Промените, които се очаква да настъпят във финансирането на текущата издръжка, без съмнение ще засегнат и механизмите за отпускане и усвояване на средства за капиталови разходи. Още повече, че вече се очертават някои пропуски в направленията на действащите оперативни програми, отнасящи се до социалния сектор. След приключване на първия кръг през 2014 г. и със стартиране на новите оперативни програми може да се очаква по-активно и целенасочено да се обвържат техните цели и задачи с потребностите на населението от социални услуги. В резултат на това една част от недостигащите средства за инвестиции, които държавният бюджет сега не може да осигури, ще могат по-широко да се финансират по мерки на новите оперативни програми. С оглед на това в общините могат да бъдат подготвени предварително проекти, които да започнат своята реализация в инвестиционната си част в рамките на прогнозния период. Важен фактор в развитието на социалните услуги е кадровата осигуреност на действащите и предвидените за разкриване заведения за социални услуги. Общините трябва да предвидят средства за преквалификация на работещите социални работници и придобиване на подходяща квалификация за тези, които се предвижда да постъпят в сектора на работа през следващия период. Наред с това подходяща квалификация и преквалификация трябва да придобият и общинските служители, които са отговорни за социалните дейности. Така че към групата на обучаващите трябва да се предвидят и работещите сега общински служители, както и предвидените допълнително минимум две лица за всяка община. Във връзка с това е подходящо да се формират партньорства с обучаващи организации и институции за организиране на обучителни курсове, финансирани по оперативните програми (ОП Развитие на човешките ресурси и ОП Административен капацитет). С оглед на териториалното разполагане на социалните услуги, общините трябва да направят пълен списък на възможните обекти (сгради, помещения и пр.), които могат да се използват за разкриване на социални услуги. Възможните обекти трябва да са съобразени с визията за развитие на социалните услуги, заложената в стратегията, като се елиминира всякакви маргинализиране на тяхното предоставяне. Към средствата, които непосредствено се предвиждат за развитие на социалните услуги, трябва да се добавят и тези, които в значителна степен подобряват социалния статус на нуждаещите се. Те се отнасят към други бюджетни функции (по Единната бюджетна класификация), но могат да доведат до елиминиране на някои потребности от социални услуги. Става дума за изграждане на общински социални жилища за бедни и самотни семейства, за подобряване на транспортните връзки между общинските центрове и селищата от общината, като се стимулира развитието на частната инициатива. Съществен фактор в тази насока е развитието и на транспортната инфраструктура и подобряване на регулярното снабдяване на населението по малките селища и махали с хранителни продукти. По такъв начин, ако не се предотврати, то поне може значително да се забави процесът на обезлюдяване на обширни райони от областта, докато не се намерят ресурси и предприемачи за

чувствително съживяване на икономическото развитие на областта. Наред с това общините имат подходящи възможности за развитие на различни клонове на икономиката в своя район, като се имат предвид някои от мерките по ОП „Развитие на селските райони“, ОП “Регионално развитие”, другите оперативни програми и програмите за транс гранично сътрудничество, особено след приемане на решение за приобщаване на Западните Балкани към Европейския Съюз.

Социалната политика на Област Търговище е насочена към развиването на модерна, ефективна система от социални услуги, които поставят в своя център ползвателя, отговарят на нуждите на общността, осигуряват равен достъп и непрекъснато подобряват своето качество. Спазени са принципите и ценностите при планирането и предоставянето на социални услуги:

- *Съответствие на социалните услуги с международните документи относно човешките права.*
- *Обществена солидарност и толерантност към всички социални групи.*
- *Ефективност и ефикасност на социалните услуги и партньорства.*
- *Равен достъп до услуги за всички, живеещи на територията на общината.*
- *Приоритетно развитие на услугите в общността.*
- *Предоставяне на възможност за участие на потребителите в процеса на планиране и потребление на услугите.*
- *Ефективност и прозрачност при усвояването на финансовите средства.*